

Stridžie dni

Projekt vychádza zo zimných ľudových zvykov, ktoré sa spomínajú v literatúre ako „strigônske dni“. Ide nám o využitie ľudových zvykov na vyučovaní, zvýšiť pútavosť vyučovacích hodín, pričom obsah učiva zostáva, vyučovanie je tematicky zamerané.

Ciel': Informovať žiakov o starých zvykoch a pranostikách, s dôrazom na historické korene.

Úlohy:

1. Rozprávať sa so žiakmi o sile rodiny, dobrých medziľudských vzťahoch, rozdávaní radosti a šťastia.
2. Vyučovanie na jednotlivých predmetoch tematicky zamerať.

Cieľová skupina: žiaci ročníkov 1.-4. ZŠ

Sprievodné slovo:

Od pradávna bol koniec jesene a začiatok zimy, keď sa noci výrazne predlžovali na úkor denného svetla, považovaný za čas, v ktorom nadobúda prevahu zlo nad dobrom, škodliví démoni nad životodárnym slnkom. Predstavy o nadprirodzených silách vyvolávali v ľuďoch pocity strachu a úzkosti.

Ľudia si vyrábali rôzne ochranné predmety na ochranu proti nadprirodzenému. Chceli odohnať zlé sily zo svojho okolia. Samotný slnovrat bol považovaný za počiatok novej etapy. Predchádzali mu početné rituálne úkony, ktoré mali podporiť priaznivý priebeh tejto etapy.

U nás to boli rôzne hlučné zábavy, tance, hry, pri ktorých sa využívalo vystupovanie v maskách.

Stridžie dni:

25.november - Katarína - štvrtok

V tento deň sa má jesť cesnak a robia sa ním kríže na dverách, aby sa ľudia chránili pred strigami.

POVERA:

Ak v tento deň je prvým hosťom žena, bude sa po celý rok rozbíjať riad. Preto sa o dvere, v ktorých býva Katarína rozbíjal hlinený riad.

Cez katarínsku noc mládenci poschovávali a poprenášali z domov náradie, kde boli dievčatá. Dávnu tradíciu mali katarínske zábavy, na ktoré sa mládenci prestrojili za rôzne masky. Často sa obliekli do ženských šiat, na hlavu si prirobili vrkoče z kúdele. Takto vystrojení chodili cez celú noc z domu do domu, tancovali s dievčatami a ľudia im dávali slaninu, zemiaky, vajcia, či iné naturálie.

Pred svitaním sa chodilo po domoch s vinšom:

Katreny, Katreny,
aby sa vám hrnky nebili
a kury dobre niesli.

Vinšovník sa odmenil drobným peniazom.

- žiaci 4. ročníka chodia po triedach a vinšujú tento vinš - dostanú za odmenu drobnýpeniaz(čokoládový)

- deti sa prestroja za masky

30.november – Ondrej – utorok

V predvečer Ondreja sa jedlo menej cesnaku ako v predvečer iných dní tejto kategórie.
V tento deň si pripravia vinše žiaci 3.ročníka.

Sneh, ktorý v tento deň napadol sa dlho drží.

Niektoré predpovede:

"Ak na Ondreja hrmí, bude mierna zima."

"Ondrejský sneh žitu nehovie"

"Ondrejský sneh zje ražný chlieb"

"Keď ondrejský mesiac pustí, to všetky pustia, bude mierna zima"

"Keď sú na Ondreja kvapky na stromoch, bude veľa ovocia"

Na Ondreja sa chodilo na "koledu". Chodili pastieri skororáno, aby predstihli prípadnú ženskú návštevu.

Ich želania boli zamerané už na ďalší rok. Po obvyklom rannom pozdrave pastier predniesol vinš:

Vinšujem vám tohoto svätého Ondreja,
aby vám dal pánboh zdravia,
šťastia, hojného božieho požehnania,
na poli úrodu,
v dome lásku, svornosť, úprimnosť.

- vinšovník poskočil na jednej nohe, pobožkal stôl a dodal:

A aby ste boli takí trváci
ako tento stolíček.

V tento deň bol zákaz pradenia. Mládenci sa vyobliekali na ďadov - žobrákov. Niektorí si začiernili tvár sadzami, chodili po domoch, kde sa snažili začierniť a popichať dievčatá.

V predvečer Ondreja sa síce nepriadlo, ale sa páralo perie, robili sa rôzne čary, bolo veľa smiechu.

K bežným čarom patrilo varenie halušiek s lístočkami, alebo sa lialo cez ucho kľúča do misky s vodou olovo.

Pritom sa hovorilo:

Ondreju, Ondreju,
olovo tebe leju,
aby si mi dal znať,
koho budem muža mať.

Ak olovo pripomínalo pušku - dievča sa vydá za vojaka,
ak batoh - za handrára, ak to pripomínalo rôzne nástroje - za remeselníka, ak pripomínalo truhlu - zomrie do roka...

Večer pred Ondrejom šli dievčatá von a triasli plotom, pričom odriekali :
Trasiem, trasiem les.
Kde šteká pes,
tam je môj odsúdenec dnes.

A z ktorej strany bolo počuť zabrechať psa, tým smerom sa dievča malo vydať.

Alebo:
Kývam plotom,
nikto nevie o tom,
len sám pánboh z neba,
že mi muža treba.

Dievčatá si v tento v deň odtrhli prútik z čerešne a keď táto do Vianoc vykvitla, dievča malo byť do roka nevestou.

- žiaci si dajú do vody konárik z čerešne a každý deň mu menia odstátu vodu.

4.december - Barbora – piatok (v kalendári sobota)

V tento deň boli ranné návštevy žien úplne nežiadúce.
Ženy v tento deň nepriadli, nešili, ba ani perie nepárali.
To preto, aby sa dobytok vzájomne neklal, "nepichal, nepáral".
Po dedinách, večer chodili Barborky s husacím krídlom a metlou po domoch a "vymetali" izby.

- vinš si pripravujú žiaci 4.ročníka – prezlečú sa za Barborky a vymetajú kúty husími perami
- triedy si vyzdobia zimnými z vianočnými námetmi

6.december – Mikuláš – pondelok

Už od 9.storočia slávime mikulášske zvyky. V období feudalizmu bol Mikuláš patrónom rybárov, pltníkov, lodníkov, zlatníkov.

Masky Mikuláša a čerta sa zjavujú až v 19.storočí. Tento typ Mikuláša bol určený deťom:

Deti, ja som Mikuláš,
modlite sa otčenáš.

Mrcha deťom nesiem korbáče,
dobrým orechy a koláče.

- 3.- 5.vyučovaciu hodinu realizujeme pracovné dielne, na ktoré pozveme aj rodičov, na ktorých deti vyrábajú rôzne darčeky, vianočné ozdoby z cesta, z papiera...

Na koniec pracovnej dielne si rozďajú navzájom darčeky, ktoré si pripravili pre svojich spolužiakov a zaspievame si mikulášske piesne.

13.december – Lucia – pondelok

Bol považovaný za najkratší deň roka (pred zavedením gregoriánskeho kalendára). Deň Lucie

bol považovaný aj za najvýznamnejší zo stridžích dní. Tradovalo sa, že Lucia bola najväčšia zo všetkých bosoriek, pretože keď ju hodili do plameňov, aby ju upálili ako strigu, nezhořela, ale žila ďalej.

V predvečer Lucie na celom území Slovenska dospelí i deti jedli cesnak, ktorý ich mal chrániť pred zlými duchmi.

Cesnakom, trojkráľovou kriedou a posvätenou soľou robili kríže na dverách obytných domov a stajní. Pre istotu sa obidva konce cesnaku odštipli. Striga, ktorá sa dostala do maštale, v krave cesnak hneď zavoňala a aby ho dostala von, volala:

"Cesnak, vyjdi z kravy".

Strúčik mal odpovedať: "Ako vyjdem z kravy, keď nemám chvosta ani hlavy."

Bosorky sa vyhánali z chotára aj korbáčmi, ktorými plieskali mládenci, písali na písťalkách, zvonili na zvoncoch a čím väčší hluč, tým lepšie. Ak chcel niekto strigu odhaliť, musel vyrobiť drevený stolček bez jediného klinca, sadnúť si naň na krížnych cestách. Aby mu však neuškodila, mal za sebou, cestou domov, sypať mak, ihly alebo obilie, či šošovicu. Strigy nesmeli zrno prekročiť, museli ho vyzbierať a za ten čas mohol ujsť. Doma sa ešte odporúčalo urobiť okolo seba kruh trojkráľovou kriedou.

Ak by sa oneskoril a strigy by ho chytili, dali by mu na pupok žeravý uhlík. Vtedy by, musel vydržať, kým uhlík nevyhasne, lebo by ho strigy roztrhali.

Aj ženu, ktorá ráno na Luciu vojde do cudzieho domu považovali za strigu.

Veštby na Luciu:

- pre každého sa dávala do vody čerešňová vetvička, koho vetvička do Vianoc zakvitla, mal sa dožiť ďalších Vianoc,
- do pohára s vodou dali kvapku mlieka, ktorej krave mlieko sadlo, tá mala byť do roka telná,
- podobne sa varili halušky ako na Ondreja, ktorého meno ostalo na Vianoce na lístočku, tak sa mal volať jej budúci muž (lístky v haluškách boli vypočítané presne na počet dní do Vianoc a každý deň sa jedna haluška vyhodila),
- večer sa niektoré ženy vyobliekali do bielych plátien a chodili strašiaci po priadkach, nič nehovorili, jedna bielila steny, druhá vymetala krídlom kúty(symbolicky).

V období od Lucie do Vianoc sa nezabúdalo ani na pranostiky.

Každý deň tohto týždňa predstavoval jeden z mesiacov nastávajúceho roka. Podľa toho, aké bolo ktorý deň počasie, také malo byť aj v príslušnom mesiaci.

Odporúčané činnosti:

Slovenký jazyk:

1. roč.:

- tvorba slov, ktoré súvisia s jednotlivými dňami (striga, chlapec, dievčatá...),
- učiteľ ich píše na tabuľu a žiaci hľadajú písmená, ktoré už poznajú,
- hľadanie písmen malej aj veľkej písanej aj tlačenej abecedy,
- v riekankach na tabuli hľadať známe písmená,
- rozprávanie o jednotlivých stridžích dňoch, čo si o nich deti zapamätali.

2.roč.:

- tvorba viet s tematikou stridžích dní,
- písanie týchto viet, tvorba kratších tematicky zameraných príbehov,
- hľadanie samohlásk, dvojhlások a spoluhlások,
- rozprávanie o jednotlivých dňoch.

3.roč.:

- podobne ako druháci, iba zložitejšie tematicky zamerané príbehy,
- spoločná tvorba diktátu tematicky zameraného, ktorý si potom napíšu (učiteľ ho zostaví na základe viet žiakov, ktoré píšú na lístočky),
- rozvoj slovnej zásoby (nárečové a spisovné slová).

4.roč.:

- písanie tematicky zameraných viet na tabuľu,
- určovanie ohybných a neohybných slovných druhov (vychádzame z poznatkov, ktoré už deti majú),
- tvorba holých a rozvitých viet, dávať si pozor na slovosled,
- tvorba dialógu, slovná a neslovná komunikácia (pantomimické zobrazovanie jednotlivých dní),
- tvorba osnovy – nadpis.

Čítanie:

- využiť mimočítankovú literatúru a detské časopisy.

Matematika:

Učitelia si pripraví tematicky zamerané príklady podľa náročnosti v jednotlivých ročníkoch (napr. Na dvore bolo 12 hlinených hrncov, chlapci 4 rozbili. Koľko hrncov ostalo?)

Prvouka, prírodoveda:

Charakterizovať ročné obdobie - zima, zamerať sa na rodinnú výchovu, vzťahy v rodine aj mimo nej (priateľstvo).

Urobiť si na baliaci papier kalendár - zapisovať si počasie v dňoch po Lucii, ktoré budeme potom, v novom roku konfrontovať so skutočnosťou.

Výtvarná výchova, pracovné vyučovanie:

Výroba ozdôb z cesta, papiera...

Hudobná výchova:

Spievame rôzne koledy, príprava programu pod stromček.

